

Գանդատեցաւ նաեւ թէ զօրքերը փոխանակ Ազիւստոյն կղզին փախչող յեղափոխականները բընալինջ բնակու կա՞ր ըստ կառնելուն զանաւոր ձերբակալել ջանալու, թոյլ տալին որ անանք փախչին, բայց որ պատճառ տուաւ Քիւրտերուն չարագործութեանց կղզիին խաղաղ բնակչաց դէմ:

(Պաշտոյ մէջ շտաբը ահապէս կը հաւատան թէ թուրք զօրքերուն հայ յեղափոխականներու դէմ թոյլ վարուելը խորամանկութիւն մը, խաղ մըն է, որպէսզի յեղափոխական խումբերու գոյութիւնը միշտ պատուակ աւանդալ չհետնահաշ Հայերը կատարելու իրենց ծրագիրը գործադրեն և իրենց սոճիրները արգարացնեն:

Հետեւաբար սա կարծիքը կը տիրէ՝ թէ հայ յեղափոխականութիւնները մերթ Ընդմերթ երկրին մէջ փոքրիկ խումբեր մոյցներով եւ մասնակի ցոյցեր ընելով, թուրք կառավարութեան հայալինջ ծրագրի գործադրութիւնը կը դիւրացնեն ի վնաս իրենց ազգակիցներուն:)

Կ. Պոլիս 18 սեպտ.

Յուլիս ամսոյն՝ Տրապիզոնի մէջ անդրոյն հայ երեւելիներէն Արապեանի դէմ գործուած սպանութեան փորձին, ինչպէս նաեւ հետեւեալ օրը անոր ուղղուած ոպառնական նամակին հետեւանքով, հոն գոյութիւն ունեցող (Հին) Հնչակեան մասնաճիւղին շատ մը անդամները ձերբակալուեցան: Անոնց դէմ բացուած դատը այս օրեր վերջ գտաւ: Ամբաստանաւորներէն 4ը ցկեանս, 22ը տառն և հինգական և 2ը տառնական, 2ը հինգական և 2ը երկուքական տարի զնգանի դատապարտուեցան: Իսկ հինգ հոգի անպարտ արձակուեցան: Անոնցմէ զատ Տրապիզոնի մէջ բարաքական յանցանքով կասկածելի դեռ 92 անձեր հարցաքննութեան տակ կը գտնուին երկար Ժամանակէ ի վեր:

Ն. Թ. Բոնեւս

Կարսէ ստացուած նամակներ խիստ գէշ կը նկարագրեն այդ ամբողջ նահանգի հայոց վիճակը: Կարսի մէջ ամէն գիշեր Հայերու բնակարաններ կը խուզարկին զէնք եւ յեղափոխական թուրքեր գտնելու նպատակաւ: Ուստի անոնք կը անհաշտուին և ամէն կառավարական պաշտօնեաներ շատ գէշ կը վարուէին հայերու հետ: Հայերով բանտերը լեցուած են և շատեր աքսոր կը զրկուին Ռուսիոյ ներքին նահանգները: Կաշառակեր պաշտօնեաները բարձրէն հրամայուած խիստ հրահանգները իրենց յարմար առիթ

կը համարեն Հայերու դէմ զրպարտութիւններ յիշուելու զանաւոր կողմերէն նպատակաւ:

ՊԱՏԵՐԱԶՍ

Յարանայի մէջ քաղաքացիական անձնատուութիւններու կողմէ յանձնարարուած միջնորդութեան առաջարկութեան մասին Մարտի 1 խմբագրութեան մէջ հարցում ըրաւ Լեւոնի ձարձակեան զեկ կոմս Հայաստի և հետեւեալ պատասխանները ստացաւ անկէ:

Ժամանակը հասած է միջնորդութեան կամ միջնորդութեան մը մասին բարեկամական խորհուրդներու ակնարկ տալու: Եթէ այդ Ռուսիան կողմէ, ինք ըսելով է: Ընդհանր Ռուսիան կը կողմէ, մենք պիտի չարժանանանք կողմէ: Մի մոռնա՞ք որ մենք ինքնապաշտպաններ ենք ոչ թէ յարձակողներ, ինչպէս կը կարծուի: Մեզ համար Ռուսիան, պատերազմէն առաջ իրենց Մանչուրիան գրաւելով և եւալով իրոյ իրենց գործունէութեամբ, յափշտակիչներ են: Անոնք կը պատանային մինչեւ մեր սահմանները մտնել: Մենք կը ջանանք զանոնք ետ մղել: Մենք յարձակողներ չըլլալով, ինչպէս կը ջանանք պատերազմը կեցընել: Հազիւ է որ Ռուսիան ետ քաշուին: Մենք մեր զէնքերը վեր պիտի դնենք երբ վստահ ըլլա՞ք թէ յափշտակիչները չեն ուզեր կամ չեն կրնար այլեւս մեզ անհանգիստ լինել:

—Պատերազմը դադարեցնելու համար ինչ պիտի ըլլան ձորոնի պայմանները:

—Պայմաններ չկան: Պատերազմէն առաջ, գիտէ՞ք որ, մենք իր պահանջները որ Մանչուրիոյ մէջ 2ին յինգական հազարութիւն յարգուի Ռուսիոյ կողմէ: Այսօր, մեր յաղթութիւններէն, մեր ծախքերէն և քաղաքի ու զինուորներու կորուստներէն վերջ չենք կրնար այլեւս անով գոհանալ: Վաղը Բոլթ Արթուրի գրաւումէն յետոյ մեր պայմանները նոյնը չպիտի մնան, եւ հետեւեալ օրը, վաղեմութեամբ առնուել և իտարակը մեր բռնակէն գրաւուել յետոյ, մեր պահանջները տարբեր պիտի ըլլան:

Մեր պայման երբ կ'ստուգ պիտի ունենան այն կորուստներէն որ պատերազմը իր տեղեղութեան մէջ մեզ պիտի պատճառէ, միշտ այն պարագային յորում մենք յաղթական պիտի ելլենք:

—Եւ եթէ դուք յաղթական չելլէ՞ք:

—Այդ տանի այն անգութ պատերազմ մը տիրի ըլլալ, պատերազմ մը որ երկու երկրներն ալ այն աստիճան պիտի սպասէ որ զիսթէ անկարելի պիտի ըլլայ պայմաններու խնդիր ընել:

—Գիտէ՞ք թէ, Վանա՞շուք, եւ, պայման մէջ կը կարծուի, թէ Ռուսիա, իր ազդիւններով, իր վարկով և իր յամառութեամբ, կրնայ երկարել պատերազմը մինչեւ որ դուք ետ մղուիք գրաւուած երկրներէն և վերջապէս յաղթուիք: Ո՛չ զբաւ ոչ վարկ ունենալով, դուք պիտի կրնա՞ք կոխել միջոյն քիչ Ժամանակ, առաւա՞նք երկու տրի, շարունակել:

—Այստեղ տեղեկութիւն տաւ եւ մեր վրայ: Զարմոն գրեթէ պարագայուն, եւ ունի կարեւոր ազդեցութիւն իր ընթացիկ ծախքերը գիտաբար համար, որոնք շատ բարձրացած չը պիտի ըլլա՞ն, որովհետեւ մեր բանակները Մանչուրիոյ եւ Գորէայի մէջ երկրին հաշուով պիտի ապրեն: Մենք

մեր մեկնակէտին շատ մօտ ենք, Ռուսիան շատ հեռու են իրենցիկէն: Ապագան ձեզ պիտի սովորեցնէ թէ ձարձակ, եւ յապական ցամաքին վրայ կարծուածին հակառակ, կրնայ Ռուսիոյ շափերկար ստին կողմէ: Պատերազմէն առաջ կը կարծէին որ, ցամաքի վրայ Ռուսիան առաջնորդութեան մեղմէ անի զօրաւոր ըլլալին: Վերջին զէպերը հակառակը ապացուցին: Այսօր կըսեն թէ ձարձակ ընդ երկար չպիտի կրնայ տակաւ, ապագան պիտի ապացուցանէ թէ անոնք սխալած են: Մենք երկուքս թերեւս ուժասպաս պիտի ըլլանք բայց այս աւելի Ռուսիոյ քան ձարձակի համար սակաւի պիտի ըլլայ: որ միւսին կը պատրաստուի իր գոյութիւնը ապահովելու համար:

—Յառաջիկայ ճակատ մարտը ուր ըլլալ կը կարծուի:

—Եթէ լինի, ինչո՞ւ Ռուսիան չը պիտի դադարէ ձմեռը: Կոխել պիտի շարունակուի: Մեր փոխադրութեան միջոցները վերջերս շատ բարեկարգուեցան ինչ որ շատ պիտի դիւրացնէ մեր յառաջընթացութեան զէպի հիւսիս:

—Եւ Բոլթ-Արթուրը:

—Մենք Բոլթ-Արթուրը յարձակութեամբ չպիտի աւանդէ. առիթ հրաժարեցանք, մենք զայն պիտի գրաւենք սովոր միջոցաւ: Այս շատ աւելի երկար պիտի տեւէ: Ընդդէմ է որ անոր անհոյսդ շուրջ 50000 մարդիկ պիտի ազատուի որոնք կրնային զէպի հիւսիս զրկուիլ, բայց ատոր պէտք չունինք:

Լեւոնեանի մեծ ճակատամարտէն եւ պարտուած ուսերու զէպի Մուգանէն եւ քաղաքէն ի վեր, պատերազմիկներու վիճակը նոր փոփոխութիւն մը չէ կրած: Ռուսիան յաջողութիւն մը կը համարեն Գուրգուիկինի նահանջը, թէ եւ ուս պարագայի յաջողեցաւ թնդանութիւնը հեռը տանել, բայց միեւնոյն տանի սարսափեցաւ ռուսներու: Եւ միւրեքներու մէջ մեծ մասը զոր չէր կրնար հետը տանել, ոչնչացուի: Լիւս Ետիկ մէջ 43000 հրացան և 1,300 000 փամփուշտ գտնուիլ Ռուսիան խուճապը կը մասնէ:

Պատերազմը վերջանալու մօտ չերեւիր, երկու կողմերուն ալ նոր բանակներ կը զրկուին: Մարաշիստ Օւստայս ամառ վերջերը 100,000 նոր զինուորներ պիտի ունենայ: Նոյնպէս Գուրգուիկինի Յաղթուող ուսերը կը յայտնին թէ կոխել պիտի շարունակեն: Զարմոն ալ կը յայտարարէ թէ խաղաղութեան առաջարկը պէտք է Ռուսիոյ կողմէ գոյ:

Այս ստակալի պատերազմին շարունակութեան լուրը Արեւմտեայ մարտերը յուզած կ'ընեն: Պատերազմիկներու մէջ հրապարակաւ պիտի խաղաղութեան առաջարկը պէտք է Ռուսիոյ կողմէ գոյ:

Միացեալ Նահանգներու Սէն Լուի աշխարհահանգէսին առիթը երեսփոխաններու միջնորդային ժողովին մէջ իղձ յայտնուեցաւ թէ Լա Հէյի որոշումները ստորագրող պատուիրէնք ի նպատակ խաղաղութեան միջամտին: Յարանայի մէջ Մ. ար Լանեսան յոգումով մը կ'առաջարկէ միաժամանակ միջամտութիւն մը ընել Յարանայի եւ Անգլիոյ կողմէ, որոնցմէ մին Ռուսիոյ և միւսը ձարձակի գաշակիցներն են և երկուքն ալ միացած նորագոյն մերձեցումով մը: Կաւելցին նաեւ թէ գերման կառավարութիւնը ռուսաւոր եւ ամերիկանը

ճարձակը ըլլալով, կրնան առջի երկուքին աջակցել կամ առանձինն գործել: Եթէ Յարանայ եւ Անգլիա խոյս տան: Տէմոկրատ կուսակցութիւններն ալ սրտազին կը բաղձան խաղաղութեան, բայց արեւմտեան պետութիւնները ինչպէս կ'ընեն, չեն կրնար որ հրկու իշխման կողմերը սրամազիր ըլլան իրենց ակնարկ տալու: Յայտնի է թէ Յարանայի եւ Անգլիական կառավարութիւնները իրենց կարիքը եղածը ըրին պատերազմը բացուելու համար եւ անսուեցաւ թէ անոնց ջանքաւորային միաց: Անգլիայի մամուլը առաւել քան երբէք ճարձակէր է, Անգլիոյ մէջ քանի մը ինքնակալ սկսած են նուազ ճարձակաւոր գաղտնայ: Գերմանիոյ մէջ կէսպաշտօնական ինքնակալը նոյն իսկ քաղաքական միջամտութեան մը պաղտաբար կը մերժեն:

ՊՈԼԿԱՐԻՈՅ ՄԻԱՑՄԱՆ

ՊԱՏՄ ՈՒԹԵՆԵՆ Է.Ջ ՄԸ

Սեպտ 6 ին ամսոյ Պոլկարիան իր միացման 19-րդ տարեդարձը կատարեց: Կարճ ա.դ պատմական մեծ զէպը ծանոթացնել մեր ընթերցողաց:

Ա. Թ. Առաջինի «Իրան Աւերան» արք. Ա. անուն գրքին 339 էջ և հետեւեալ էջերուն մէջ Միւրթեան մասին սա նկարագրութիւնը կը գրենք:

Պոլկարիան Արեւելեան Ռուսիայի հետ միութեան գաղափարը — Ռուս սկսան տարածել պոլկարիան բնակչութեան մէջ՝ Պերսիոյ դաշնադրին ըստ ստորագրուելէն անմիջապէս յետոյ, եւ այս գաղափարը տարածուած յայտնապէս ի դորձ կը զբուր ռուս պաշտօնական անձներու կողմէն: Միւրթեան հարցը խիստ ժողովրդական դարձած էր բնակչութեան մէջ: Միւրթեան համար գետնը պատրաստուեցաւ Արեւելեան Ռուսիայի մէջ: Ամբողջ երկրին մէջ հիմնուած մասնախումբերը եւս առաւել հոգ կը տանէին իրադրութեան կատարական մասնախումբին ծրագիրը, այսինքն միութեանը:

Այս պարագաներուն մէջ բոլորովին անակնկալ մը եղաւ նոյն իսկ այդ շարժումին առաջնորդներուն համար, սեպտեմբերի 2 ին ապստամբութեան ծագելը: Բնակչութիւնը մէջ, ուր երկու պատանիներ, որոնք իրը թէ երկուքն յեղափոխական գաղտնի մասնախումբին կողմէն է, հրաւիր կարգացին բնակչութեան միութեանը հրատարակել յանուն Արեւմտեայ իշխանին: Բնակչութիւնը, առանց երկար մտածելու, սկսաւ զանգուկներ հնչեցունել աղաղակով: «Կեցցէ՛ Աղլաւ: Եւ մեր իշխանը», «Մենկցի՛ փաշան», «անկցի Արեւելեան Ռուսիային»: Կառավարչապետ Կոլոբէլ իսկապէս եւ իր խորհրդականները այսինքն անօրէնները, իբր կայծակնահար եղան: Հոն զօրք զրկեցին տեղակալ Քանչէլի հրամանատարութեան տակ, սակայն արդէն ուշ էր:

Բոլովի մէջ միութեան գլխաւոր առաջնորդներն կը գտնուէին այն Ժամանակ միայն հաղաթապետ Նիքոլայով, Բանիցա ու տեղակալ Սիմեֆով: Զախարա Սիմեֆով, բոլորականութիւն նպատակով դաւաճաները պտոյտի ելած էր, ինքը

մանի մէջ կը գտնուէր : Բանա-
կիւրիւնէն ապստամբութեան եւ մի-
եւնայն ժամանակ Գօթիկի մէջ երեւան
եկած անկարգութեանց լուրերը առ-
նուելուն պէս , Նիքոյաթի , Բանի-
ցա եւ Աթիֆանով որոշեցին , որ գոր-
ծը դեռ աւելի յետաձգել չէր ըլլար .
(Թէեւ Աղեքսանդր իշխանը դեռ կամք
չէր տուած ատոր) մասնաւորապէս ա-
նոր համար , Վասիլի կոստանդու-
թիւնը հրաման արձակեց որպէս զի
ամբողջ երկրին մէջ փնտռեն ան-
պատճառ եւ ձերբակալեն Չախա-
րիս Սթոյանովը :

Այս պատճառով , Միոթիւնը մը-
տադրուած էր աւելի կանուխ տեղի
ոռնեցաւ , Յեղափոխականներուն կը
բաւարական վարմունքը այդ տրուած
առիթուն մէջ կենսաւորող գործը փը-
ճացնել , ասոր համար սեպտեմբեր
է ին տեղեկալ Սիւնիֆով նամակ
դրեց Չարտաֆօնի , որ Կոնստանդու-
նուրի մէջ կը գտնուէր , որպէսզի
ապստամբի :

Սեպտեմբերի 3 ին լուր անուե-
ցաւ թէ Չախարիս Սթոյանով ձեր-
բակաւոր է թ . Բաղարճը չը-
ջանանքը , Բայց է էն 5 սեպտեմ-
բեր լուսնալու գիշերը Չախարիս
Սթոյանով իր բարեկամներուն կող-
մանէ գողտուել Բուլֆով զորուեցաւ
ուր յայտարարութիւն մը խմբակը
պուրկար աղգին : Իսկ կեդոնա-
կան յեղափոխական մասնախումբը
հետեւեալ կարգադրութիւններն ըստ
ընդհանուր ապստամբութեան համար :
«Պուրկարական Յ . Գ . Կ . մասնա-
խումբը , ընդհանուր ապստամբու-
թիւն կը յայտարարէ Բուլֆովի մէջ ,
անոր Պուրկարական հետ միացող մին
համար :

«Հետեւաբար , պարտք կը դնէ բո-
լոր մասնախումբներուն որպէսզի ոտ-
քի հանին ընտելութիւնը եւ ներ-
կայս ստանալուն պէս գէպի Բուլֆ-
ովի դիմեն , ուր պէտք է համարեն
ամսոյս 5 ին երեկոյն :

«Մասնախումբս կը յայտարարէ թէ
Բանակործանող ապստամբած է դեռ
երկու օր առաջ , եւ թէ կոռուղե-
րը քաջութեամբ կը դիմանան :

«Մասնախումբս կը յայտարարէ

նաեւ , թէ ամսոյս 5 ին Բուլֆով
պիտի գտնուին ինքնաձիգ Բաղար-
ճը , ամբողջ Գորաքի զաւաակին
Գորբիշտիցա , Ջիւանի ու Գո-
նչաքի զաւաակի լուր ապստամբ-
ները :

«Կեցցէ միոթիւնը , կեցցէ Միաց-
եալ Պուրկարական :

Բուլֆով , 4 սեպտեմբեր 1885
Վասիլի Մասնախումբին

Նախագահ Վ . Ի . Սթեֆով
Վ . Գորաքի Ս . ԳՕՍԹՈՎ
(Կնիք)

Այս նամակին վրայ կը գտնուի
կնիք սա մակագրով . «Պուրկարա-
կան յեղափոխող ինքնաձիգ մաս-
նախումբ» «ապստամբութեան կամ մահ»
մէջ տեղը տալով , որ ոտքերովը կը
կոխուէ կիսալուսնով զրօշակը :

Ասկէ ետքը ապստամբող կեդրոնե-
րէն սկսան համար խմբերը , մաս-
նաւորապէս Գոնարցիք , եւ անմի-
ջապէս մասն կոտորուցանուի կալ-
քիէ փաշայի պալատը եւ ձեռնար-
կեցին անոր ձեռքալալութեան :
Փաշան վերջին լուսն տեսարանը այս-
պէս նկարագրուած է .

«Կալքիէ փաշան պատ սխալեց .
«Ես ալ պուրկար եմ , եթէ ամեն ինչ
կորսնցուցի , բայց ասով միւր ազգը
չաճեցաւ » ապա սկսաւ հագուել .
բայց աստիկ յաղ-ւոր արգելք կը
լար իրեն շուտ հագուելու : Իսկ
այդ միջոցին ժողովուրդին մէջ ան-
հարկութիւնը կը աստիկանոր եւ
չարտաֆօնի կը լսուէին «տնկրի» աղա-
ղակները : Ընդհանր Սիւնիֆով աճա-
պարանքով փաշային սենեակը մտաւ
եւ ինքզինքն անկէ օրջափ կարելի է
չուտ դուրս ելլէ , որպէսզի ս եւ է
գէպք չպատահի :

Սիւնիֆով օրէնց Կալքիէ փաշային
որպէսզի աւելի շուտ հագուի : Փա-
շային միտքն ինչու եւ սկսաւ փոր-
ձել այն թանկագին ծխատուփը ,
զոր քիչ օր առաջ , Սուլթանը անոր
նուիրած էր : Փաշային փեսան Ալեք-
սանդրիս պահած էր ծխատուփը
զոր վերջապէս գտնելով փաշային
յանձնեցին այն ատեն զլաւարը գնե-

լով Կալքիէ փաշան գուրս ելաւ ,
ուր ժողովուրդը կը պոռար «Կեցցէ
Միոթիւնը , կեցցէ Աղեքսանդր իշ-
խանը . Ան կցի Ռուսէ ին . անկցի փա-
շան » : Կալքիէ փաշան նստաւ ի-
րեն համար պատրաստուած կառքին
մէջ , ուր մտաւ անոր հետ եւ քովը
բազմեց Ե Չարտաֆօնի նշանածը [ին
յեղափոխական զինեալ եւ մերկ սու-
ր ուսն ,

Փաշային Գուրս անցաւ ամբողջ
քաղքին մէջէն , երբ ոռոտական
հեղափոխականներն մօտեցաւ հոն հա-
ւաքուող ամբողջ միեւնոյն աղաղակ-
ները արձակեց , ինչպէս պալատին
առջեւ : Կալքիէ փաշան աճապարեցին
զանքը աղիւն , բայց անանք պարապ
սեղը վախճան Չարտաֆօնի այցելու-
թիւնէն , որ հրապարտարարի մասին
ընաւ չէր մտածել իսկ : Կալքիէ
փաշան Եղեմ Գոնարցի տարուեցաւ
ուր Չարտաֆօն հոգ տարաւ անոր
հաճելի ըլլալու : Բուլֆովին հոն զը-
կեցին ամեն պէտք եղած իրէզնե-
րը , որպէս զի փաշան բանի մը կա-
րօտութիւն չէր : Չարտաֆօն ,
փաշան զրօշակուելու համար , անոր
հետ ապակի (թաղու) կը խաղար :

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ուրախութեամբ կիրանանք թէ
երեք կրթասէր աղաղայիններ ,
Տ.Տ. Աւետիս Մելիքտեան , Սիրա-
կան Եղեկեան եւ Պետրոս Ամիր-
եան , ազնիւ զաղափարը յղացե-
րն մէջ մէկ աղքատ սան պաշտ-
պանել տեղւոյս Ազգ. Վարժա-
րանին մէջ , անոնց ամսաթուղակը
վճարելով եւ դպրոցական պի-
տոյքները մատակարարելով :

Այս անհունօրէն բարենպաստ
յղացումը թէ՛ քաջալերութիւն
մըն է աղաղային պաշտօնական
մարմնաց եւ թէ գրգռւմ մը բո-

լոր բարեկեցիկ աղաղայիններու
որ իրենք ալ իրենց կարգին
աղքատ տղակերտներ պաշտպանե-
լով սատարեն թէ՛ վարժարանի
ծախքին եւ թէ ուսումնասիրել
փոքրիկներու բարոյապէս հայ-
րեր ըլլալու գողտրիկ հաճոյքը
եւ սրտի գոհունակութիւնը վայե-
լեն :

Եթէ հարկ դատուի այս աղ-
նիւ նպատակի համար մենք
պատրաստ ենք ամենայն սիրով
սիւնակ մը բանալ եւ օրը օրին
արձանագրել պաշտպան բարե-
րարներու եւ պաշտպանեալ սա-
ներու անունները իրենց պարա-
գաներով :

ՏԱՄՆՈՅ արկածելոց ի նպաստ
Եղիպտոսի մէջ հանդանակու-
թիւն մը բացուած ըլլալով , Ա.
յուսցակին մէջ հետեւեալ նուի-
րատուութիւնները կը տեսնուին ,

	ՆՐԶ ՆՐՃ
Ա. Բարթող փաշա	4875
Տիկ. Ե. Բարթող փաշա	1950
Յակոբ պէյ Բարթող	975
Կառնարական եղբարք	1950
Միհրան Թէլեան	97.5
Մանուկ Շահպաղեան	77
Տ. Յ. Քհնյ. Յակոբեան	50
Տ. Ռ. Քհնյ. Գալիկեան	30

—Շնորհակալութեամբ ստա-
ցանք Բաւնուէր ի խմբագիր Տ. Կ.
Բաւնալեանի լոյս ընծայած
ԱՆԻԻ ԱՂՊՄԸ , Հնախոյը-բանա-
սէրը տեղւոյն վրայ անձամբ
ուսումնասիրած ըլլալով մեր Բազ-
րատունեան հարստութեան մայ-
րաքաղաքի տնտեսական լուսա-
նկարած է 36 տեսարաններ այ-
րած ու քանդուած պալատներու ,
եկեղեցիներու , զօրանոցներու ,
բերդերու եւայլն , իւրաքանչիւր
պատկերի ետեւը կան պատմա-
կան տեղեկութիւններ , նաեւ կըց-

ՆԵՐՍԵՍ ՍԵՏԱՐԱԿԵՑԻ

(Արտատպուած ԲԱՋՄԱՎԷՊ հանդէսէ)

Վարանցով յարգելով Ներսիսի միջնորդու-
թիւնը , գիմեց բարձր կառավարութեան եւ
թոյլտուութիւն ստացաւ այդ մտքով , եւ Չոր-
անեանցը երկար ծառայած լինելով Կովկասի
Ռուսաց զօրքի մէջ Դուրառի պատերազմի միջո-
ցին շատ ու քիչ զիտէր լէզիզելու խօսել , եւ
երբ որ յիշուած գերի լէզիզելու դալին էին ա-
ռաջնորդարան՝ նա էր նորանց թարգմանը : Նո-
րանք միշտ սեղանակից էին Ներսիսի հետ եւ նո-
րանց սիրած փուռն անպակաս էր լինում , թէ
եւ Ներսիսն ինքն էլ փուռ սիրող էր : Տաճ-
կաստանի մերազնանքից մեծ հարուստութիւն
ունեցողներէն ոմանք երկնելով տաճիկ կառա-
վարութիւնից թէ գուցէ մի օր մի չնչին ստի-
թով իրանց հարստութիւնը կը գրաւի , դալիտ
էին Ռուսաստան հպատակութիւն ընդունելու եւ
տարինքով մտած էին Ներսիսի հաշուով առաջ-
նորդարանում . եւ օգտուում էին Ներսիսի միջ-
նորդութիւններէն Ռուսաց հպատակութիւն ընդու-
նելու համար եւ նորանով ապահովուած վերա-
դառնում էին Կ . Պոլիս : Ներսիսի սեղանի վերայ

ամեն օր գտնուող հերերի թուում գալիս էին
շատ անգամ եւ երեւելի անձինք Ռուս . Լեւա-
ցի , Ռոյն . Բուլղար եւ Մոլտովանի պոյսուներ
(կալուածատէր) , Գիշնիսի զինավորների վերաաե-
տուչ Նելիտովը , որի որդին այս միջոցներին Կ.
Պոլսի Ռուսաց զինպանի էր , քանի ընտանիքը
չէին եկել Պետերբուրգից՝ ամենայն օր ճաշին
Ներսիսի մօտ էր լինում , Մանուկ—պէյի որդին
Մուրատ—պէյը , քանի ամուսնացած չէր , տա-
րինքով առաջնորդութեան էր բնակում իւր
ծառանքով եւ Ներսիսի ծախով . թէեւ Էմե-
րատ—պէյը շատ մեծ հարստութեան տէր էր ,
նորա անշարժ կալուածները կառավարել աղա-
Սեւեռի Օմանեանցը տոգրակներով պոլմակը-
նալ ոտիկ էր բերում յանձնում Մուրատ—պէյին :
Ներսիսը զգալի կարողութիւն ունէր գրամի , չի-
նութիւնները վերայ ծախելու համար . չիմ լիւն ,
որ նա մի անգամ գոնէ գիմէր Մուրատ պէյի
փոխարինարար դրամ խնդրելու . նորան օգնողն
էր մրտին վերայիշեալ հարուստ հրէայ վաճառա-
կանը — բայց ոչ ոք մի անգամ գոնէ նորա բե-
րանից լսած չէ , թէ փողի նեղութիւն ունի :
Չնայած իւր գրամական անձկութեան՝ դարձ-
եալ , ինչպէս ասացի , երթեւեկներն համարեա
ամեն օր անպակաս էին եւ նորա ստատ սեղանը
միշտ բաց էր եկաւորների առաջ : Ներսիսը Գիշնիսից Օտեսա եւ իջեւանում էր
մեծահարուստ Յոյն Գրիգորի ի վանովից Մարազ-

լիի տանն . Օտեսայի հայ բնակիչներն ըստ մեծի
մասին չքաւոր էին : Յոյներն ընդհանրապէս հա-
յերին առում էին . բայց Մարազլին շատ հայա-
սէր էր , սա միշտ հայերին բարեբարութիւն
էր տնում . ծովի վրայ մի քանի առապաստանա-
ւեր ու շողկնաւեր ունէր . 16 միլիոն մանկի տէ-
րութեան բանկումն ունէր եւ Բեռարարայում շատ
անշարժ կալուածներ եւ գիւղեր , որոնց կառա-
վարիչները բոլորն էլ Հայեր էին : Սա պատմում
էր Ներսիսն իւր Հայրենասիրութեան պատ-
ճառը : Յուսաց ապստամբութեան միջոցին , երբ
Օմանցիներն անինայ կոտորում էին Յոյներին
Մարազլին Մարազլի փախչում է Ռուսաց սահմա-
նը եւ բնակում Թաղանթոգ քաղաքում : Այստե-
ղի Հայերն ընկերացում են նորան իրանց
հետ եւ օգնում են ցորենի առեւտուրի մէջ փո-
ղով ձեռք բռնելով . եւ այս է լինում նորա
այժմեան բոլոր հարստութեան սկզբնապատճա-
ռը . սորա համար էլ իրան երախտապարտ
է ճանաչում Հայերին : Ներսիսն ընդունում
էին ինքն եւ իւր ամբողջ ընտանիքը շատ մեծ
յարգանքով իբրեւ իրանց հարազատ հօր :

(Շարունակելի)

ուած է Անիի յատակագիծը:
Գին 2 ֆր. հասցէ « Տ. Կ. Բաս-
մալեան 112. պուլիվար Ռօշըն-
ուար» ԲԱՐԻՉ

— Վանայ պատր. փոխանորդ
և Լիմ անապատի վանահայր Տ.
Սահակ եպ. Բագրատանդեան
վախճանած է:

— Նատեժտա հայ գերասանա-
կան խումբը փոխադրուեցաւ
«Պուլիվար» սրահը — նախկին
Սանթրալ սրահը — իր ձմեռնա-
յին շրջանը հոն անցնելու որոշ-
մամբ:

Այս իրիկուն պիտի ներկայա-
ցընէ Աղէքսանտր Տիմայի թէ-
րէջալ թատերախաղը, և երգեր
ու պարեր Օր. Գաթիկոնի և տիկ.
Գալփագեանի կողմէ:

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹ

ԹԻԻՐԳԻԱ

Սէլանիքտէն իշար օլընտըը
իւզրէ, պիր պէօլիւկ ասքէր շէ-
րին չարսըսընտ հիւճուլէ եաղ-
մայա պաշլամըշլար. իւք տէֆա
պիր եահուտի սարթաֆըն ճամէ-
քեանտա պուլընան 5-6000 ֆըր.
չարսըշլար. քէզա տիկէր տիւ-
քեանտա հիւճուլ իտէրէք էլէ
կէշիթիւքէրինի գաբըշլար.
Ասքէրէրին պու վահշիւնէ հիւ-
ճուլը նէրէտէն թէշլիւք օլըն-
տըը անլաշլամըշլ. Անլէրին
շու վահշիւքէրինէ հիւճուլ հէյ-
ճանտա գալուպ, հէր քէս տիւ-
քեանտա գաբամաք թէշլաշն-
տա, պալըլարը տարապ օլընտա-
տա իւքէն, իւքիւնի պիր պէօլիւկ
էվլէթիւքէրինի գալուպ իշին կէ-
լիւ. պու էսնաաէ իւք պէօլիւկ
պէշիւնտէ գասաթուրալարէ պիր
գալկա պաշլար. վէ նիւայթիթ
իւշիւնի պիր պէօլիւկ տախի իմ-
տատա եթիթիւքէրինի խա-
պիւլէրին տէֆ իտէրէք, վէ սիւ-
քիւնէթ հիւքմ. իտէր. ֆաղաթ
չարսընն հալի միւճիպի թէէ-
սիւք իտի, տիւքեանտա աշըգ,
մալլէր չալընմըշ վէ սահիպլէրին
գալմըշ, ագճէ վէ մալլէր սոգադ-
լարտա տաղըլմըշ, պաղըլարին
պաշը եարըլմըշ չոճուգլար էգի-
միշ վէ ասքէրէր եարէլէնիւշ.
Տէվլէթիւքտէն իսլահաթա
թալին օլընան սիյասի մէ-
մուրլար հալըր պուլընմամըշ-
լար. քի կէօրսիւնլէր թիւրքլէրին
իսլահաթ իճրա իթմէլէրին վէ
ասքէրէրին ասալիշի մուհա-
ֆաղա իթմէսի:

— ԹԱՆ ԸՆ ՍԹԱՆԱՅՈՒ մուխպի
րի Սուլթան վէ աստըրապա
պէշիւնտէ մուխալէթիթի էֆ-
քեար հասըլ օլտըլընա վէ
Սատրապամըն իսթիֆա իտէճէ-
կինէ տալիւ էվրոքա կաղէթա-
լարըն հավատիսաթընը թէք-
զիպ իտուպ, տէյօրքի էհէմ
միյէթի մէսէլէրին հալըլմէճ-
լիսի վիւքէլանըն իսթիշարէսի

իւէ եալընը Սուլթան հիւքմ
ու իրատէ իթմէքաէ օլտըլըն-
տան, մուխալէթիթ հասըլ օլա-
մալ վէ Սատրապա Սուլթանըն
թէվլէտմուհընա մաղհար օլմուշ
պիր զաթ տըր:

Շու հալտէ պաղը քէնտիլէրի
նի «Լիպէրալ» տոտ իտէն թիւրք
կաղէթաճըլարըն հէր պիր խա-
պաթէթի եըլտըլա լաթի իթմէ-
լէրի տողրու տէկիլ տիր. եա-
նի թիւրքիա տախիլինտէ իճ-
րա օլընան պարպարըլլար եա-
լընըն Սուլթանըն արզուսը իւէ
օյմայուպ վիւքէրա վէ վիւքէ-
լանըն տախի իճաղէթ վէ թէն-
սիպի իւէ վուգու պուլմաղտա
տըր:

Մ Ո Ւ Հ Ա Ր Ե Պ Ե

— 5-6 ֆըրգալ ասքէրիյէ
տէն միւրէքքէպ օլան ճարօն
օրտուսը հուն—հունըն շարգ
ճիհէթիւնտէ Բուս մէվլըլարը
լիպէրինէ իւլըլմէքտէ օլտը-
լընտան եաղընտա եհնի պիր
միւսաաթմէ պէքէնիլիւք:

— Թէնէրալ Գուրօթաթիւքիւն
լարթըլ իւզրէ, սեպտ. 7 տէ ճա-
լուլըլար Մուգտէնին չիմալ ճի-
հէթիւնտէ թէլիւք լէրլէյուպ,
Բուսլարըն սու գօլընը իհաթէ
իթմէք իսթմէլ. շէր իտէտէ, Բուս
լար անլէրին իւլըլմէքիւնի մէն
իթմիւլէր:

— Ճարօնըլար թէքրար բա-
ղար էրթէսի կիճէսի Բօրթ Ար-
թուրա հիւճուլ իտէրէք, «Բու-
րօթաթիւք» նամ իսթիւքեալարը
ղապթ իթմիւլէր:

— Թօթիստան պիւտիլիւքի
իւզրէ, տէօրտիւնի օրտուսըն
ղապիլթէրին թօթլանմամըշ օլ-
մաղլէ ասքէրէր տահա էլպի-
սէ կէյմէմիւլէր: Սիւնօր մուհա-
ֆաղապընա մախուս օլան պիւ-
թիւն րէտիթիւք սանճան ալթը-
նա չաղըլ. լմըշլար, իշպու տէօր-
տիւնի օրտու 60,000 քիշի հէ-
սապ օլընըյօր:

— Բօրթ—Արթուր մուհա-
րէ իտէն ասքէրէրտէն իւք ֆըր-
գա Լիւս—Եանկա կէօնտէրիւլի
տիր:

— Բօրթ—Արթուր իլիմա-
նընտա գալմըշ օլան Բուս տօ-
նանմասը ճարօնըլարըն տախի
սուլէթի թօթա թուլմալարը
սէպէպլէ, չըգուպ պի թարաֆ
պիր իլիմանա սըղընմայա գարար
վէրմիւլ:

Մ Ի Ի Թ Ե Ն Ե Վ Ի Ի

Սեպտիա գրալընըն թաճ կի-
յինմէք աշըր բուհանէսի Պէլլար-
տըն Մէթրօքօլիտ քիլիսէսիւնտէ
իճրա օլընտը: Գրալ թաճ պա-
շընտա քիլիսէտէն չըգուպ պիր
ալթա լաղիպ օլարապ. էհալինին
տըղըլարը իւէ սէրայա կիթար:

— Բուսիւնըն Գիէվ վիւլայթիւն-
տէ Սմէլա շէհրինտէ սեպտ. 4 տէ
Եահուրիլէրէ գարշը իճրա օլընան
հիւճուլ պիր եահուտի տիւքեան-
ճիւնըն պիր ասքէրէ պիր մէն-
տիլ չալտըն տէմէսիւնտէն իւլըրի
կէլմիւլ: Ասքէր տիւքեանտան տը-
շարը չըգարապ թէէսիւլէ իշճի-
լէրէ անլաթմասընտա, պուլլար
տիւքեանա հիւճուլա վէ եաղիա-
յա պաշլարլար, տիկէրլէրի տախի
պաշա տիւքեանլարա վէ խանէ-
լէրէ հիւճուլ իտուպ պուլտըլա-
րընը ալըլար: 150 տիւքեան
վէ 100 խանէ եաղմայա վէրիւ-
լէր, իւք մէքթէպ վէ իւք սիւնալի
խարապ օլընըր: Տըշարտան աս-
քէր եէթիշապ էրթէսի կիւնիւ
իշճիլէրի տաղըտըր. իւք կիւնիւ
Եահուտի, էրտէն 60 քիշի քէվօ-
վէրլէրլէ քէնտիլէրինի պիր տէ-
րէճէ մուհաֆաղա իթմէկէ չալը-
շըրար:

Սմէլա շէհրինին 25000 սէքէ-
նէսի օլուպ, անլէրտէն 10000 ի
Եահուտի տիրլէր:

ՍՏՆ ԹԵԼԵԿՐԱՖԻԱ

Բէթէրապուրկ— 9 սեպտ. —
Թէնէրալ Գուրօթաթիւքի տիւնի
թարիլիւշ շոյէ թէլէկրաֆ իթմիւ-
«Օրտուսըն ճէնուպի գըս-
մընտա հիշ պիր թէպէտիւլլաթ
Բօգ տըր: Տալին պօղաղընտա
պիլիւք պիր ֆըրգա վէ ճա-
րօնըլար պէշիւնտէ վուգու
պուլան միւսաաթմէտէն տօլայր
ալընան լարթըլտան անլաշըլ
տըղը իւզրէ, տիւքման իւքի
տէֆա պիլիւք ասքէրլէրին իւլէ-
րինէ հիւճուլ իթմիւլ վէ իւք
տէֆասընտա տէ էհէմիլէթի
թէլէթիւքիւլէ կէրի սիւրիւլմիւլ
տիր: Պիր չօգ ճարօնըլար Ե-
սիւր տիւլմիւլէր, խալը սիւհա
վէ մուհիմաթ Բուսլարըն էլի-
նէ տիւլմիւլ: Բուսլարըն թէլէ-
ֆիաթը 1 զապիթ վէ 3 ասքէր
էօլիւ վէ 43 ասքէր եարէլի,
պուլլարըն չօղու սըհէթ պուլ-
մուլ:

— Թօթի 9 սեպտ. — ճարօնըլ-
լարըն էչանըն զարապ ճիհէթիւն-
տէք իւք գալէլէրի գապթ իթ-
տիլէրի վէ Բուսլարըն օմէվլը-
լարը կէրի ալմաթ իշին հէր պիր
իգտամաթը պօշա չըգտըղը Ա-
թալիս Բիշրըր թաստիգ վէ թէէ-
մին իտիյօր:

— Պէլլարտ 10 սեպտ. — Պու կի-
ճէ (գրալըն թաճ կիլիւնէք զիյ-
նէթի միւնասիպէթլէ) սէրայտա
էլիլէրլէ մալսուտ զիյաթէթ քէ-
շիտէ օլընտը, Թաալման սօնրա
գրալ հաղըրուըն հուգուրա գա-
պուլ իթմիւ: Պուլկար հէյէթիւնէ
մախուս պուսապա պիր գահվալ
թը քէշիտէ օլընաճապ տըր, խարի
ճիլէ նէղաթէթիւնի մաթպուլաթ
պիւրօսը էհնէպի մուխպիլէրէ
գահվալթը վէրէճէք տիր:

— Լօնտօն 9 սեպտ. — Շանկայ-
տան Մօրիլիկ Բօսրա իշար օլըն-
տըղը իւլըրէ, Բէքիւնտէքի Բուս
էլիլիսի Մ. Լէսար Մանչուրիա շը-
մէնտըթէրիւնի Չին տէլլէթիւնէ
սաթմաթ իշին չօգ չալըշըր լմըշ:
Մէղքիւր կաղէթալ Բուսիւնըն պու-
նիլէթի վէ Պալթիկ տօնանմասը-
նըն թէէլիւք օլընմասը, Բուս
րէտի տախիլէրինտէ ճարօն ի-
լէ միւսալէհէ ապտ իթմէք ֆիք-
րինէ պիր տէլիւ ատտ իտէյօր:

ԹԻԻՃՃԱՐԻՑԷ

ՎԱՌՆԱ.	սեպտ. 11
ՉԱՌԻՐԷ	
ՊԱՌՊԱՅԱՑ	
Վալիս	54-60 լիպ. 9.10 /11.90
Արապա	52-62 լիպ. 9 10/12. 90
ԱՐՐԱ.	
Վալիս 100 քիւ հին	9.-9. 20
նոր	10.-/10.60
Արապա 42-45 լիպ.	5.20/ 6.
ԵՈՒԼԱՅԱՐԱՊԱ 33/36 լիպ.	4. 30/4. 70
Վալիս 100 քիւ	10 30/10. 50
ՅԱՍՈՒԼԱՆ.	100 քիւ - 28/29
Արապա 100 քիւ.	25, 30
ՏԱՐԸ արապա	Բօգ
ՎՈԼՈՂ արապա	55-60 լիպ. 9. 90 /11
ՄԻՍԻՐ	100 քիւ 11. 50—
ՉԱՎԱՆԱՐ արապա	7.90—/8. 10
«	Վալիս 7.60/8.
Կիւնտէ 50 -60 լիպիս վէ	6-700
արապա կէլմէքաէ. Վալիս մուլմէլէսի	
նարթէս 20 ֆր. արապա մուլմէլէսի	
նարթէս 20. 10	
ՊԱՌԱՆԻՑԷ	
Վարնա քիւստընտա պաղաղաթի	
մալլըրին պու կիւնի ֆիլպթը, ալթուս	
ֆրանք իւլ:	
ԳԱՇՎԷ	2.—/2.10
Շէրէր նէմցէ	78
Շէրէր [քէսիլ] սանտըգ	39.
Բիլիւն Ֆիլիպէ չուվալը	45,—
» ճարօն »	38,
» ինիլիլ »	26.50
» Բիլիւն »	52
ԿԱՂ. սանտըրը	10. 60
Չիթիլի կաղը քիւ	1.—90
ԳՈՒՐՈՒ Իւզիւլ	.23

ՈՒՇԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երաշխատուած ք լմում. չղա-
յին եւ համալման հիւսնդոքիւններէ
ստուպոդիւնտէն:

Չառնդապոդիւնտէն դրամը ես կը
ստի:

ԱՄԵՆԱՆՈՐ ԳԻԻՏ

«Էլէքթրա» միւքնայիլը ծանօթ ա-
միւսալա գարման է հոտեհալ հի-
ւալթուլիւնտը. Յօղապա, արեան կու-
տակուլ, ալանիլ իսթմուլ, սրտի
բաթախուլ. կարճաճաք ուրտի, զոգ-
գաղմիւք մարմինի կամ անոր մասե-
րուն, ստամոքսի, ձեռքիւր կամ ոտ-
քիւրու ջղաճգութիւն, միգրթուրու-
թիւն, սննդութիւն, ջղային գլխացաւ,
ձեռքի կամ ոտքի պաղութիւն կամ
քրտիւք, ախորժակի պակասութիւն,
անդօրութիւն գլխու պոտյա եւ համա-
նման հիւսնդութիւններ:

Գործիքին զինն է 7 ֆրք. Բղիւս-

տորթի 80 սանդիւլ աւելի:

Սարուածի (թաղըմ) զինն է 15 ֆր.

Բաւալուրուլ 70 սանդիւլ աւելի

Վից տարուլնէ աւելի հին հիւսն-

դութիւնտը համար:

Խնդր զննուլ կը զիկնէք մեր

Յայնս իրը, էթէ 20 սանդիւլ նամա-

կապոյտ հոտցունէն մեղ:

Պուլկարիլ համար ներկայացուցին

է ԿԵՐԿԻ ՎԵՐԿԻԱՆ Եւ ՀԵԿ.

Բուսուլ փողոց Թոքա Նոմիւր 11/II

Одговорникъ А. Курбогьянъ

печатьница «Взаимность» — Варна.